

From: "5.1.2.e"
Sent: Tue, 19 Jan 2016 15:41:04 +0100
To: "5.1.2.e" <5.1.2.e>
5.1.2.e >
Cc: "5.1.2.e (5.1.2.e)" <5.1.2.e>
Subject: FW: neonicotinoiden en vissen

The re-evaluation of the risks to bees posed by three neonicotinoid insecticides, clothianidin, thiamethoxam and imidacloprid, will not be completed until January 2017, says the European Food Safety Authority (EFSA). The work is linked to the European Commission's [suspension](#) of many uses of the three ais in 2013, due to concerns over bee health. The EFSA will focus on the use of seed treatments and granules, and consider any new information, including that submitted in response to its [call for data](#) last year. Its updated risk assessments will also consider confirmatory data on the ais' risks to bees that had to be submitted by the registrants by December 2014.

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Verzonden: dinsdag 19 januari 2016 15:35
Aan: 5.1.2.e; 5.1.2.e (5.1.2.e)
Onderwerp: RE: neonicotinoiden en vissen

Hoi 5.1.2.e en 5.1.2.e

De stofplaatsingsexpiratedata:

Clothianidin:	31-01-2018
Imidacloprid:	31-07-2019
Thiamethoxam:	30-04-2018
Fipronil:	31-07-2018

Bron: <http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/public/?event=activesubstance.selection&language=EN>

Is dit genoeg?

Met vriendelijke groet/with kind regards,

5.1.2.e
5.1.2.e

Ctgb College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden
Board for the Authorisation of Plant Protection Products and Biocides

Bezoekadres / visiting address:
Bennekomseweg 41
NL6717 LL Ede

Postadres / postal address:
Postbus / P.O. box 8030
NL6710 AA Ede
The Netherlands

T (5.1.2.e)
F (5.1.2.e)
I www.ctgb.nl

Van: 5.1.2.e
Verzonden: dinsdag 19 januari 2016 15:29
Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Onderwerp: FW: neonicotinoiden en vissen

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Verzonden: maandag 18 januari 2016 10:58
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: FW: neonicotinoiden en vissen

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Verzonden: donderdag 7 januari 2016 12:00
Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e)
CC: 5.1.2.e (5.1.2.e); 5.1.2.e (5.1.2.e)
Onderwerp: RE: neonicotinoiden en vissen

Hoi 5.1.2.e

Ik heb, nav je onderstaande mail, nog een stukje toegevoegd aan mijn eerdere document. Dat heb ik vandaag aan 5.1.2.e
5.1.2.e gegeven voor opmerkingen 5.1.2.e
Echter je opmerking (hieronder in het geel gearceerd) kan ik niet beantwoorden en heb ik doorgestuurd naar 5.1.2.e
5.1.2.e of hij degene is die deze vraag kan beantwoorden.

Als ik de opmerkingen van 5.1.2.e heb gehad zal ik het stuk naar jou sturen.

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Verzonden: dinsdag 22 december 2015 15:10
Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Onderwerp: RE: neonicotinoiden en vissen

Hallo 5.1.2.e

We hebben zojuist telefonisch gesproken. Buiten reikwijdte verzoek

Buiten reikwijdte verzoek

Dank voor je tekst. Het ziet er goed uit. Zou je de volgende informatie willen leveren als context voor jouw advies:
-het is belangrijk te weten of er nieuwe feiten zijn, waarover nog niet eerder een oordeel is gegeven. Kun je een overzicht maken waarin per studie wordt aangegeven of deze in een eerdere herbeoordeling of toelating is gebruikt.
-als er nieuwe feiten zijn, worden deze meegenomen in de aanstaande herbeoordeling door efsa? Zo nee, dan zou deze dat in dat traject ingebracht kunnen worden.
- een overzicht van start en verwachte besluitvorming nl herregistratie, efsa herbeoordeling en stof her-goedkeuring.
-er schijnt bij wur/alterra een onderzoek te lopen naar risico's voor waterorganismen van neo's. Wat is focus van onderzoek en wat is status.

Volgend jaar voor algemeen overleg in de Tweede Kamer op 13 januari wil ik het bespreken met Luuk en Johan. Zou jij bovenstaande in de eerste week van het nieuwe jaar willen uitzoeken?

Groeten, 5.1.2.e

Verzonden van mijn Android-telefoon via TouchDown (www.nitrodesk.com)

-----Original Message-----

From: 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl

Received: Dinsdag, 22 Dec 2015, 9:14

To: 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl

Subject: RE: neonicotinoiden en vissen

Hoi 5.1.2.e

In welke kamer zit je?

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)

Verzonden: vrijdag 18 december 2015 15:06

Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e)

CC: 5.1.2.e 5.1.2.e (5.1.2.e)

Onderwerp: RE: neonicotinoiden en vissen

Hallo 5.1.2.e

Het advies of deze studie aanleiding is om in te grijpen wordt vanuit B&R begeleid. Zou jij contact met mij willen opnemen om over hetgeen jij gaat opleveren? Dan hebben we het ook over de uren. Buiten reikwijdte verzoek

Tel nr. 5.1.2.e T/m volgende week dinsdag kun je mij nog in 2015 bereiken.

Groeten, 5.1.2.e

Verzonden van mijn Android-telefoon via TouchDown (www.nitrodesk.com)

-----Original Message-----

From: 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl

Received: Zaterdag, 12 Dec 2015, 21:18

To: 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl]; 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl]; 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl]; Duijn, dr. ir. L.P. van (Luuk) [5.1.2.e] @ctgb.nl

Subject: RE: neonicotinoiden en vissen

5.1.2.e et al,

Bedankt voor deze eerste analyse en tijdsinschatting.

Ik heb de definitieve versie van de EASAC reactie bijgevoegd. In de bijlage staan de sava's van alle betrokken studies. Bv van Dijk, Sanchez en Goulsen hebben we in dat kader ook al beoordeeld.

Ze staan hier in DMS:

[http://intranet.ctgb.nl/openims/openims.php?mode=dms&submode=documents&currentfolder=\(63048139ffcaa1c3701cc99983c4f5d3\)924307efaea290120063a211b04de16f&currentobject=f73332f0c327a73b1a61e6d2c900406e](http://intranet.ctgb.nl/openims/openims.php?mode=dms&submode=documents&currentfolder=(63048139ffcaa1c3701cc99983c4f5d3)924307efaea290120063a211b04de16f&currentobject=f73332f0c327a73b1a61e6d2c900406e)

Zou je dit in de inschatting willen verwerken. Verder zou ik fipronil ook meenemen.

Jou insteek lijkt me verder prima.

Insteek antwoord is: de norm is inmiddels lager. En een standpunt over het effect op de macrofaunagemeenschap (voedsel vis). Met alleen een antwoord op basis van de norm zal het onbehaaglijke gevoel bij de vismensen idd niet weggaan.

Gr 5.1.2.e

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)**Verzonden:** vrijdag 11 december 2015 11:49**Aan:** 5.1.2.e 5.1.2.e (5.1.2.e)**Onderwerp:** RE: neonicotinoiden en vissen

Hoi 5.1.2.e

Het belangrijkste punt van sportvisserij Nederland is "De alarmerende conclusie voor vissen is dan ook dat er minder voedsel beschikbaar is bij normoverschrijding van neonicotinoïden en fipronil."

Verder stellen ze "De concentraties van een aantal neonicotinoïden en fipronil in Nederland overschrijden de normen regelmatig met onder andere als gevolg een sterke afname van de aquatische ongewervelden in het zoete oppervlaktewater."

De laatste is nogal stellig. Verder is het een nogal kort door de bocht rapport. De norm van 0.0027 ug/l is niet opgenomen in het rapport waardoor een aantal conclusies niet meer kloppen. Voor de vissenstudies zijn geen imidacloprid concentraties gegeven, alleen voor fiprinol. Moet deze stof meegenomen worden of is de focus neonicotinos. Ik ben uitgegaan van geen fipronol.

Voor een antwoord gericht op de vissen moet ik dus met name kijken naar de artikelen met de macrofauna (aquatische insecten en kreeftachtigen) en verder die met gericht op vissen en die gericht op ecosysteem functioneren. Roessink et al (2013) is natuurlijk al eerder meegenomen, van de andere studies weet ik het niet. Waar staan de stukken in de DMS?

aquatische insecten en kreeftachtigen

Liess et al., 2013 (Duitsland, Zwitserland)

Morrissey et al., 2015 (Canada, Duitsland, Australië)

Roessink et al. 2013 (Nederland)

Van Dijk et al., 2013(Nederland)

vissen

Sanchez-Bayo & Goka, 2005(Australië, Japan)

Hayasaka et al., 2012 (Japan)

Clasen et al., 2011 (Brazilië) Deze gaat echter over fipronil

Ghisi et al. 2011(Brazilië) Deze gaat echter over fipronil

Su et al., 2007 (China)

ecosysteem functioneren

Van der Sluijs et al., 2015 (Nederland, UK, Frankrijk, Zwitserland, Canada, VS, Italië, Duitsland, Belize, Malawi, België, Noorwegen)

Chagnon et al., 2015 (Canada, Zwitserland, Malawi, Nederland, Noorwegen)

Goulson, 2013 (Verenigd Koninkrijk)

Insteek antwoord is: de norm is inmiddels lager. En een standpunt over het effect op de macrofaunagemeenschap (voedsel vis). Met alleen een antwoord op basis van de norm zal het onbehaaglijke gevoel bij de vismensen niet weggaan denk ik.

Wat vind je van deze aanpak?

Groet,

5.1.2.e

Van: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Verzonden: vrijdag 11 december 2015 9:39
Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e)
Onderwerp: FW: neonicotinoiden en vissen

Hierbij het rapport. Alleen in Ho 3 halen ze ecotox data aan. Rest behoorlijk beleidsmatig

Gr 5.1.2.e

Verzonden van mijn Android-telefoon via Symantec TouchDown (www.symantec.com)

-----Original Message-----

From: 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl]
Received: vrijdag, 11 dec. 2015, 9:08
To: 5.1.2.e 5.1.2.e (5.1.2.e) [5.1.2.e] @ctgb.nl]
Subject: FW: neonicotinoiden en vissen

Hoi 5.1.2.e

Zie de bijlage.

Jij weet wel raad met beoordelen van dit stuk.

Ik heb het verder niet doorgestuurd.

5.1.2.e

Van: CTGB Post
Verzonden: donderdag 10 december 2015 16:47
Aan: 5.1.2.e (5.1.2.e); 5.1.2.e
Onderwerp: FW: neonicotinoiden en vissen

Van: 5.1.2.e [5.1.2.e] @sportvisserijnederland.nl]
Verzonden: donderdag 10 december 2015 16:42
Aan: 5.1.2.e
Onderwerp: neonicotinoiden en vissen

Geachte/beste,

Bij deze stuur ik u ter informatie het rapport 'Risico's van neonicotinoïden voor vissen'.

Neonicotinoïden, bestrijdingsmiddelen tegen plaaginsecten in de land- en tuinbouw, blijken ook giftig voor andere soorten. Ongewervelde dieren in het water zijn bijvoorbeeld heel gevoelig. In wateren waar de kwaliteitsnormen voor neonicotinoïden worden overschreden, bleek veel minder van deze macrofauna aanwezig. Dit betekent dat er minder voedsel voor vissen beschikbaar is in deze wateren. Dit komt naar voren uit literatuuronderzoek.

Wat zijn neonicotinoïden?

Neonicotinoïden zijn bestrijdingsmiddelen die worden toegepast tegen plaaginsecten. Ze lijken qua werking op nicotine en hebben een remmende werking op het zenuwstelsel. Fipronil is een insecticide dat lijkt op een neonicotinoïde en daarom ook is meegenomen in het onderzoek. Deze stoffen worden vaak toegepast als zaadcoating of als bodembehandeling, verspreiden zich dan door de gehele plant en breken heel langzaam af. Ook lekken ze uit naar de bodem en het oppervlaktewater.

Effecten neonicotinoïden

Neonicotinoïden blijken behalve voor plaaginsecten ook giftig te zijn voor nuttige insecten zoals bijen. Bijen krijgen de stoffen binnen via het stuifmeel en nectar van de plant. Mogelijk kan hierdoor ook de grote bijensterfte (mede) door worden verklaard.

Veel andere ongewervelde en gewervelde dieren kunnen hier negatieve effecten van ondervinden. Niet alleen treedt sterfte op, maar er zijn ook allerlei effecten zoals onderdrukking van het immuunsysteem waardoor dieren eerder ziek worden.

Effecten op vis

Door het uitlekken naar oppervlaktewateren kunnen neonicotinoïden ook in vissen en hun voedseldieren terechtkomen. Vissen zijn relatief wat minder gevoelig voor neonicotinoïden, maar wel voor fipronil. Het grootste effect op vissen zit in de afname van voedsel, omdat vissen in één of meer levensstadia insecten en ongewervelden eten.

De normen worden overschreden

Neonicotinoïden worden vaak en ook preventief gebruikt. Dit is in strijd met het zogenaamde Integrated Pest Management (IPM*) dat de Europese Unie voorstaat. Hierdoor worden meer middelen gebruikt dan strikt noodzakelijk zijn, wat leidt tot onnodige verontreinigingen terwijl niet duidelijk is wat het economisch rendement ervan is.

De normen voor neonicotinoïden en fipronil worden in Nederland regelmatig overschreden, vooral in gebieden waar veel glastuinbouw en bloemteelt plaatsvindt. Nederlands onderzoek heeft laten zien dat er in wateren waar de normen worden overgeschreden veel minder macrofauna (insecten en andere ongewervelden die in het water voorkomen) wordt aangetroffen.

Verbod op een aantal neonicotinoïden

In 2013 zijn drie neonicotinoïden en fipronil in Europa tijdelijk verboden voor een aantal toepassingen. Na twee jaar zou een evaluatie van deze maatregel plaatsvinden. Zolang dit niet is gedaan blijft het verbod van kracht. Sportvisserij Nederland is van mening dat alle neonicotinoïden verboden moeten worden, gezien de impact van deze stoffen op het milieu.

**Integrated Pest Management*

IPM staat een brede aanpak van plagen in de landbouw voor. Het is gericht op het onderdrukken van plaagpopulaties tot onder het economische schadeniveau. Het houdt in dat verschillende alternatieven voor plaagbestrijding worden afgewogen en vervolgens wordt gekozen voor die maatregelen die plaagpopulaties tegengaan, waarbij pesticiden tot een verantwoord niveau worden beperkt en risico's voor de menselijke gezondheid en het milieu worden geminimaliseerd.

Zie de bijlage voor het volledige rapport.

Ik hoop dat het rapport voor u ook bruikbaar is.

Met vriendelijke groet,

5.1.2.e

5.1.2.e

5.1.2.e

Sportvisserij Nederland

Tel. 5.1.2.e

E-mail: 5.1.2.e [@sportvisserijnederland.nl](mailto:5.1.2.e@sportvisserijnederland.nl)

===

Sportvisserij Nederland

Leijenseweg 115, 3731 BC Bilthoven

Website: www.sportvisserijnederland.nl

Tel. 5.1.2.e